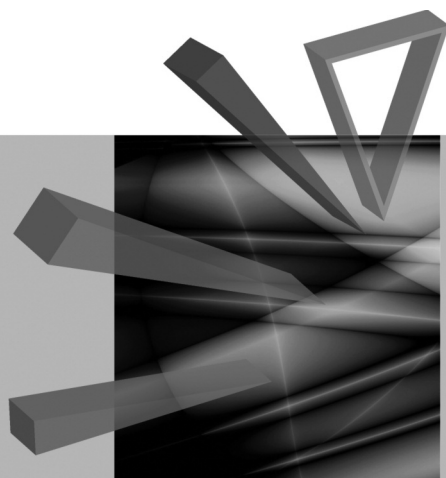


**PRACE NAUKOWE**  
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu  
**RESEARCH PAPERS**  
of Wrocław University of Economics

**243**

# Gospodarka lokalna w teorii i praktyce



Redaktorzy naukowi  
**Ryszard Brol**  
**Andrzej Sztando**



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu  
Wrocław 2012

Recenzenci: Waldemar Budner, Piotr Bury, Janusz Kot, Danuta Stawasz

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie [www.ibuk.pl](http://www.ibuk.pl)

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library [www.ceeol.com](http://www.ceeol.com), a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/bazy\\_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa [www.wydawnictwo.ue.wroc.pl](http://www.wydawnictwo.ue.wroc.pl)

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu  
Wrocław 2012

**ISSN 1899-3192**

**ISBN 978-83-7695-280-2**

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

## Spis treści

Wstęp .....	11
<b>Andrzej Sztando:</b> Cele, priorytety i zadania w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego.....	13
<b>Anna Beata Kawka:</b> Wydatki inwestycyjne jako instrument rozwoju lokalnego gmin .....	27
<b>Franciszek Adamczuk:</b> Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości na obszarze pogranicza – aspekty instytucjonalne i organizacyjne .....	35
<b>Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański:</b> Koncepcja metody oceny założeń lokalnych strategii rozwoju na przykładzie procesu konsultacji społecznych w powiecie wałbrzyskim .....	46
<b>Małgorzata Rogowska:</b> Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu kłodzkiego .....	54
<b>Hanna Adamska:</b> Efekty rozwoju lokalnego gminy Kostomłoty po przystąpieniu do Unii Europejskiej .....	63
<b>Tomasz Bąk:</b> Wpływ emigrantów na gospodarkę lokalną w powiecie leżajskim .....	71
<b>Dariusz Głuszczyk:</b> Lokalny rynek pracy – ocena z wykorzystaniem materiałów statystycznych Banku Danych Lokalnych na przykładzie miasta na prawach powiatu Jelenia Góra .....	82
<b>Andrzej Sobczyk:</b> Ocena potencjału rozwoju lokalnego na przykładzie miasta Szczecina oraz gmin powiatu polickiego.....	94
<b>Stanisław Korenik:</b> Procesy i ograniczenia w rozwoju współczesnych miast ze szczególnym uwzględnieniem metropolii.....	106
<b>Emilia Konopska-Struś:</b> Funkcje rzemiosła w rozwoju miasta na przykładzie Wrocławia .....	116
<b>Magdalena Kalisiak-Mędelka:</b> Funkcjonowanie jednostek pomocniczych (osiedli) w Łodzi. Analiza wyników badania pilotażowego .....	126
<b>Edward Wiśniewski:</b> Zastosowanie metod taksonomicznych oraz gier kooperacyjnych w analizie zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego podregionów województwa zachodniopomorskiego.....	134
<b>Marek Kunasz:</b> Regionalne rozgłoszenie radiowe na rynku radiowym w Polsce .....	144
<b>Ryszard Broł:</b> Układ terytorialny powiatów – propozycje zmian .....	153
<b>Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak:</b> Wykorzystanie analizy czynnikowej do wielowymiarowej oceny jakości miejskich systemów transportowych na przykładzie miast średniej wielkości w Polsce.....	163

<b>Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna:</b> Gmina jako kreator i beneficjent wartości nieruchomości .....	173
<b>Artur Myna:</b> Lokalna infrastruktura techniczna a rozwój budownictwa mieszkaniowego – obszar stykowy miasta i gminy podmiejskiej.....	184
<b>Renata Sosnowska-Noworól:</b> Problemy gospodarki odpadami budowlanymi i rozbiórkowymi na przykładzie Dolnego Śląska.....	194
<b>Grzegorz Maśloch:</b> Wybrane problemy realizacji inwestycji w jednostkach samorządu terytorialnego przy udziale środków pomocowych Unii Europejskiej .....	202
<b>Urszula Markowska-Przybyła:</b> Kapitał społeczny w rozwoju regionalnym i lokalnym .....	212
<b>Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska:</b> Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP .....	222
<b>Bożena Kuchmacz:</b> Lokalne grupy działania jako przejaw aktywności kapitału społecznego .....	229
<b>Marian Oliński:</b> Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie powiatu lidzbarskiego .....	238
<b>Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz:</b> Instytucjonalne formy współpracy samorządów terytorialnych na przykładzie jeleniogórskiego zespołu miejskiego.....	249
<b>Jacek Chądzyński:</b> Obszary współpracy gmin z sektorem pozarządowym – prezentacja wybranych wyników badań pilotażowych.....	264
<b>Justyna Danielewicz, Maciej Turała:</b> Wpływ fragmentacji politycznej na współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego.....	273
<b>Zbigniew Grzymała:</b> W poszukiwaniu modelu zarządzania jednostką samorządu terytorialnego .....	282
<b>Jarosław Hermaszewski:</b> Decyzje finansowe i inwestycyjne w zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Sława – praktyczne aspekty .....	296
<b>Sławomir Kłosowski:</b> Zmiany systemów zarządzania mieszkaniowym zasobem gmin w Polsce po roku 2000 .....	307
<b>Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski:</b> Wykorzystanie metody Project Cycle Management w administracji samorządowej .....	315
<b>Józef Łobocki:</b> Możliwości wykorzystania instytucji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	323
<b>Magdalena Mischuk:</b> Elementy stymulacyjne w polityce podatkowej wybranych miast.....	333
<b>Paweł Piątkowski:</b> Dług jednostek samorządu terytorialnego w okresie kryzysowym. Kierunki rozwoju .....	343
<b>Jacek Sierak:</b> Konstrukcja wskaźników zadłużenia a ocena zdolności kredytowej jednostki samorządu terytorialnego .....	352

<b>Tomasz Uryszek:</b> Struktura dochodów gmin w Polsce a ich samodzielność dochodowa.....	362
<b>Wiesława Cieślewicz:</b> Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce ...	372
<b>Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski:</b> Badanie efektywności pomocy publicznej udzielonej przez samorządy inwestorom zagranicznym na przykładzie WSSE „INVEST-PARK” .....	383
<b>Wioleta Palewska:</b> Funkcjonowanie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST-PARK” w otoczeniu lokalnym – aspekt społeczny (oddziaływanie strefy na wałbrzyski rynek pracy) .....	398
<b>Maciej Popławski:</b> Wpływ Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rozwój gospodarczy podregionu legnickiego .....	406
<b>Andrzej Raszkowski:</b> Promotion mix w strategii promocji miasta.....	417
<b>Elżbieta Nawrocka:</b> Działania innowacyjne podmiotów gospodarczych a problem wiedzy niedoskonałej .....	426
<b>Dariusz Zawada:</b> Walory użytkowe jako czynnik konkurencyjności miasta	439
<b>Natalia Bartkowiak, Walenty Pocza:</b> Przestrzenne zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na obszarach wiejskich Wielkopolski.....	453
<b>Karol Krajewski:</b> Znaczenie rynków rolnych w rozwoju gospodarki lokalnej i ożywieniu małych miast.....	464
<b>Stefan Zawierucha:</b> Badania ankietowe w procesie identyfikacji struktury funkcjonalnej gminy. Kilka uwag metodologicznych.....	473
<b>Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska:</b> Dynamika rozwoju gmin wiejskich województwa mazowieckiego .....	484
<b>Jarosław Uglis:</b> Miejsce agroturystyki w dywersyfikacji gospodarki wsi .....	495
<b>Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk:</b> Program Odnowa Wsi jako instrument aktywizacji obszarów wiejskich.....	505
<b>Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka:</b> Sondażowa diagnoza jakości administracyjnej obsługi klientów w gminnych strukturach samorządowych na przykładzie Urzędu Miejskiego w Przemkowie .....	515

## Summaries

<b>Andrzej Sztando:</b> Objectives, priorities and tasks in local development strategic planning .....	26
<b>Anna Beata Kawka:</b> Capital expenditures of communes as an instrument of local development .....	34
<b>Franciszek Adamczuk:</b> Stimulating of local entrepreneurship on borderland: institutional and organizational aspects .....	45

<b>Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański:</b> The concept of the assessment method of the assumptions of local strategies development on the example of the process of social consultations in Wałbrzych county	53
<b>Małgorzata Rogowska:</b> Determinants of local development on the example of Kłodzko district.....	62
<b>Hanna Adamska:</b> Effects of local development of Kostomłoty community after joining the European Union.....	70
<b>Tomasz Bąk:</b> The impact of economic emigrants on the local economy in Leżajsk county.....	81
<b>Dariusz Głuszczyk:</b> Local labour market – an assessment using statistical data of the Local Data Bank on the example of the city and district of Jelenia Góra.....	93
<b>Andrzej Sobczyk:</b> Evaluation of the potential of local development on the example of Szczecin and Police district.....	105
<b>Stanisław Korenik:</b> Processes and barriers in the development of contemporary cities with special emphasis on metropolis.....	115
<b>Emilia Konopska-Struś:</b> Functions of craft in the development of the city on the example of Wrocław.....	125
<b>Magdalena Kalisiak-Mędelska:</b> Activity of auxiliary units in Łódź according to their bodies. Analysis of pilot survey.....	133
<b>Edward Wiśniewski:</b> Application of taxonomic methods and cooperation games in the analysis of employment differentiation of subregions of West Pomerania Voivodeship.....	143
<b>Marek Kunasz:</b> Public regional broadcasting stations on the radio market in Poland.....	152
<b>Ryszard Broł:</b> Network of counties – changes proposal.....	162
<b>Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak:</b> Use of factor analysis for multidimensional evaluation of quality of city transport systems on the example of medium-sized cities in Poland.....	172
<b>Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna:</b> Borough as a creator and beneficiary of property value.....	183
<b>Artur Myna:</b> Local technical infrastructure and development of housing construction – the adjoining area of town and rural municipality.....	193
<b>Renata Sosnowska-Noworól:</b> The problem of construction and demolition waste management on the example of Lower Silesia.....	201
<b>Grzegorz Maśloch:</b> Selected problems of the implementation of an investment project in self-government units using the foreign aid budget of the European Union.....	211
<b>Urszula Markowska-Przybyła:</b> Social capital in regional and local development.....	221
<b>Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska:</b> Cross-border national parks and social capital – on the example of KPN and KRNAP.....	228

<b>Bożena Kuchmacz:</b> Local action groups as a manifestation of social capital activity .....	237
<b>Marian Oliński:</b> Cooperation between local government and non-governmental organizations – Lidzbark county case study .....	248
<b>Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz:</b> Institutional forms of cooperation of local government on the example of Jelenia Góra urban area.....	263
<b>Jacek Chądzyński:</b> Areas of co-operation between communities and non-governmental sector – presentation of selected results of pilot study.....	272
<b>Justyna Danielewicz, Maciej Turała:</b> Impact of political fragmentation on cooperation among local governments .....	281
<b>Zbigniew Grzymała:</b> In seeking the model of self-government management	295
<b>Jarosław Hermaszewski:</b> Financial and investment decisions in local government management based on the example of Sława administrative unit – practical aspects .....	306
<b>Sławomir Kłosowski:</b> Changes of local authorities property management systems after the year 2000 .....	314
<b>Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski:</b> Project cycle management method application in the local government administration .....	322
<b>Józef Łobocki:</b> The possibilities of the utilization of Public-Private Partnership Tools in the process of managing of local government units .....	332
<b>Magdalena Miszczuk:</b> Stimulating elements in tax policy of selected cities .	342
<b>Paweł Piątkowski:</b> Public debt of local authorities after crisis. The directions of development.....	351
<b>Jacek Sierak:</b> The construction of indicators of indebtedness and the assessment of the creditworthiness of self-government units .....	361
<b>Tomasz Uryszek:</b> Revenue structure of communes in Poland and their fiscal autonomy .....	371
<b>Wiesława Cieślewicz:</b> Special economic zones development in Poland.....	382
<b>Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski:</b> Efficiency analysis of state aid granted by local government to foreign investors located in Wałbrzych SEZ “INVEST-PARK” .....	397
<b>Wioleta Palewska:</b> Functioning of Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK” in local environment social aspect (the effect of the zone on Wałbrzych labour market).....	405
<b>Maciej Popławski:</b> The influence of Legnica Special Economic Zone on the economic development of the Legnica subregion .....	416
<b>Andrzej Raszkowski:</b> Promotion mix in the strategy of town promotion.....	425
<b>Elżbieta Nawrocka:</b> Innovative activities of economic entities and problems of imperfect knowledge .....	438
<b>Dariusz Zawada:</b> Usable qualities as a factor of towns’ competitiveness .....	452
<b>Natalia Bartkowiak, Walenty Poczta:</b> Activity of local authorities from Wielkopolska Voivodeship in the acquisition of UE funds.....	463

---

<b>Karol Krajewski:</b> The role of agrifood markets in local market development and the revival of small towns.....	472
<b>Stefan Zawierucha:</b> Survey research in the process of identification of functional structure of commune. Some methodological remarks .....	483
<b>Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska:</b> Development dynamics of rural communes in Masovian Voivodeship.....	494
<b>Jarosław Uglis:</b> Agritourism in rural economy diversification.....	504
<b>Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk:</b> The Revival of the Village as the instrument of country areas activation.....	514
<b>Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka:</b> A survey diagnosis of administrative quality of customer service in communal authorities on the example of the municipal office in Przemków .....	524



**Tomasz Bąk**

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

---

## WPŁYW EMIGRANTÓW NA GOSPODARKE LOKALNĄ W POWIECIE LEŻAJSKIM

---

**Streszczenie:** W opracowaniu wskazano na znaczenie emigracji zarobkowej na wybrane aspekty sytuacji ekonomicznej rynku lokalnego na przykładzie powiatu leżajskiego. Zwrócono uwagę na przekształcenia zachodzące na rynku pracy, a także oddziaływanie transferów finansowych od emigrantów. Podkreślono, że krótkookresowe skutki były pozytywne, gdyż następowała redukcja bezrobocia strukturalnego. Ponadto transfery od emigrantów umożliwiają poprawę statusu ekonomicznego mieszkańców powiatu. Jednak w dłuższej perspektywie te pozytywne efekty wydają się bardzo ograniczone.

**Słowa kluczowe:** emigracja zarobkowa, rynek pracy, transfery pieniężne.

### 1. Wstęp

Liberalizacja gospodarki światowej oraz integracja gospodarcza państw ukształtowały nową perspektywę funkcjonowania poszczególnych regionów. Stały się równocześnie ważnym impulsem dla przepływu czynników produkcji pomiędzy poszczególnymi obszarami geograficznymi. Powoduje to znaczącą zmianę sytuacji gospodarczej lokalnych społeczności. Tym samym można przyjąć, że rola emigracji zarobkowej zwiększyła się również na skutek zmian całej gospodarki światowej. Procesy migracyjne nie są zjawiskiem nowym i wykazują historyczną ciągłość, natomiast doszło do przekształcenia uwarunkowań zewnętrznych tych procesów. Rodzi to ważne społecznie i gospodarczo pytania, jak zjawiska te oddziałują na możliwości rozwoju lokalnego. Zarysowany problem należy rozpatrywać w szerokiej perspektywie. Z jednej strony mamy bowiem do czynienia z odpływem czynnika pracy, który może stanowić poważne ograniczenie rozwoju lokalnego, z drugiej zaś z napływem środków finansowych od emigrantów, kreującym dodatkowy popyt. Powstaje swoisty efekt substytucyjny pomiędzy tymi dwoma czynnikami produkcji. Dlatego tak ważne jest zwrócenie uwagi na zróżnicowane aspekty efektów procesów migracyjnych w oddziaływaniu na lokalną sytuację gospodarczą.

## 2. Metodyka postępowania badawczego

Bezpośredni obszar badawczy obejmuje powiat leżajski. W opracowaniu uwzględniono specyfikę lokalnego rynku jako czynnika różnicującego procesy emigracji zarobkowej w porównaniach przestrzennych. Badania były prowadzone zarówno wśród mieszkańców powiatu leżajskiego, jak i emigrantów przebywających czasowo lub trwale w Europie i na kontynencie amerykańskim. Okres badawczy obejmował lata 2005–2009. Szczególną rolę w tej ocenie odgrywa proces integracji z Unią Europejską. Badania ankietowe zostały przeprowadzone kilka lat po akcesji, tak aby dać pełniejszy obraz zachodzących zmian i doświadczeń związanych z emigracją zarobkową. Badania obejmowały analizę wyników statystycznych emigracji zarobkowej i ocenę zjawisk ekonomiczno-społecznych zachodzących w powiecie leżajskim. Analizie poddano zmiany zachodzące w strukturze społeczno-ekonomicznej powiatu leżajskiego, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnego rynku pracy. Kluczowym problemem badawczym była odpowiedź na pytanie, jak emigracja zarobkowa wpływała na lokalny rynek pracy i w konsekwencji sytuację ekonomiczną powiatu leżajskiego. Poszukując odpowiedzi na tak postawione pytanie badawcze, zastosowano badania ankietowe. Zostały one przeprowadzone od września 2009 do sierpnia 2010 na próbie 218 respondentów, będących emigrantami z powiatu leżajskiego (po weryfikacji 314 kwestionariuszy i odrzuceniu tych, które z przyczyn metodologicznych nie mogły zostać przyjęte do procedury badawczej). Ze względu na trudność dokładnego określenia wielkości emigracji zarobkowej nie można uznać, że próba ta była reprezentatywna. Dane od respondentów pozyskano bezpośrednio lub z wykorzystaniem Internetu. W opracowaniu wykorzystano także dane statystyczne z GUS. Jednak właściwe rozpoznanie struktur i zachodzących przekształceń wymagało pozyskania informacji ze źródeł pierwotnych.

W przeprowadzonym badaniu kobiety stanowiły 47,18% respondentów, a mężczyźni 52,82%. Statystycznie średni wiek emigranta to 36 lat. W tym u kobiet oscyluje on w granicy 37 lat, natomiast u mężczyzn – 35 lat. Przeszło 60% populacji emigrantów to ludzie w przedziale wiekowym od 26 do 40 lat. Wśród mężczyzn stanowi to 63%, u kobiet 56%. Wśród ankietowanych przeważały osoby będące w związku małżeńskim, stanowiły one blisko 70% badanej populacji. Panny i kawalerowie stanowili 24%. Osoby rozwiedzione to 3,6% badanej grupy. Osoby owdowiałe to również 3,6%. Wśród respondentów osoby z wykształceniem podstawowym stanowiły 7,86%, z zawodowym 33,19%, średnim 42,59%, a wyższym 16,16%. Z badań jednoznacznie wynika, że kobiety są wyżej wykształcone niż mężczyźni. Prawie 25% osób z badanej populacji legitymuje się wykształceniem średnim i prawie 10% osób z badanej populacji to kobiety z wyższym wykształceniem. U mężczyzn przeważa wykształcenie zawodowe, stanowi ono ponad 24% w stosunku do całości ankietowanych.

Głównymi kierunkami emigracji w powiecie leżajskim są Stany Zjednoczone oraz Francja. Do Francji wyemigrowało niemal 42% badanych respondentów.

Z czego kobiety stanowią 38% w stosunku do pozostałej badanej populacji kobiet, a mężczyźni 44%. Do USA wyemigrowało 34% badanej populacji, w tym 39% kobiet w stosunku do populacji kobiet i 31% mężczyzn w stosunku do badanej męskiej części populacji. Do Wielkiej Brytanii wyjechało 7% emigrantów, z czego kobiety stanowiły 6% kobiecej części ankietowanych, a mężczyźni 7% wśród mężczyzn. Natomiast do Niemiec wyemigrowało 5% respondentów, w tym kobiety 3% w stosunku do całej liczby kobiet i 7% mężczyzn w stosunku do całej liczby mężczyzn. Pozostałe kraje, takie jak Włochy, Szwecja, Kanada, Belgia, Austria, Irlandia oraz Holandia, osiągnęły łącznie 8%. Z czego kobiety stanowiły 10% badanej populacji żeńskiej, a mężczyźni 7% badanej populacji męskiej.

### 3. Oczekiwane skutki emigracji zarobkowej

Prowadzone w Polsce i za granicą badania wskazują na bardzo zróżnicowany bilans emigracji zarobkowej. Proces ten w przypadku powiatu leżajskiego ma bardzo długą tradycję, stąd często analizowany jest także jego kontekst historyczny [Kaczmarczyk 2005 s. 34–38; Pilch 1984, s. 261–262]. Wystarczy bowiem zauważyć, że wielu emigrujących stanowią osoby posiadające za granicą swoje rodziny. Rozważania te są zgodne z teorią sieci zależności, podnoszącą rolę tych więzi w utrzymywaniu procesów migracyjnych [Werner 1996, s. 2]. Potwierdza to długofalowy charakter procesów emigracyjnych.

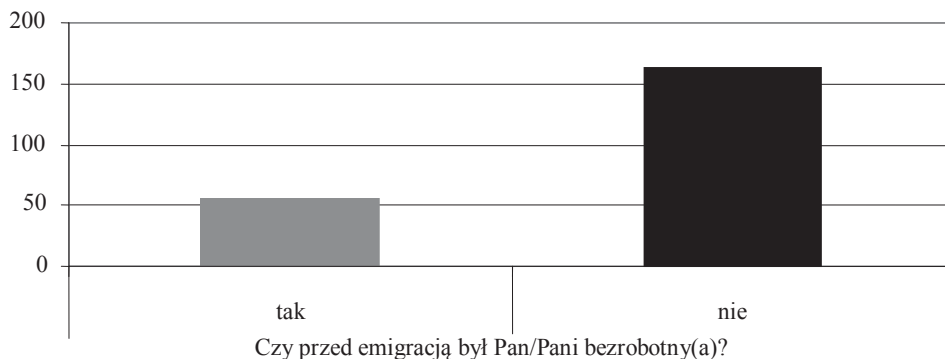
Prowadzone próby dokonania bilansu emigracji zarobkowej nie przynoszą jednoznacznych rezultatów. Wśród tradycyjnych korzyści wskazuje się na bieżące efekty w postaci [Rajkiewicz 2000]: redukcji stopy bezrobocia, poprawy sytuacji finansowej lokalnej społeczności (dzięki uzyskiwanym transferom od emigrantów). W konsekwencji powinny pojawić się efekty mnożnikowe w popycie globalnym kreujące dodatkowy popyt na rynku pracy, a także możliwy wzrost rentowności podmiotów gospodarczych [Taylor 1997]. W przypadku czasowego charakteru migracji możliwa jest też poprawa kapitału ludzkiego, który następnie zostanie zastosowany w lokalnej gospodarce [Kabaj 2001]. Należy zarazem oczekiwać, że wraz z procesem konwergencji gospodarczej nowych państw członkowskich i UE-15 będzie postępować zjawisko powrotów do kraju i jednocześnie wygasać będzie dynamika wyjazdów zatrudnieniowych. Z drugiej strony efekty długookresowe będą występowały w postaci zaburzeń w strukturze demograficznej (m.in. starzenie się społeczeństwa), braku określonych pracowników czy ogólnie siły roboczej w społeczności lokalnej. Jednym z podstawowych zagrożeń jest odpływ specjalistów z zawodów deficytowych (np. lekarzy). Ponadto należy wskazać na takie zjawiska, jak [Korczyńska 2003]: wzrost presji inflacyjnej, spadek rentowności eksportu, spadek, w dłuższym horyzoncie, atrakcyjności kraju (czy rynku lokalnego) jako miejsca inwestycji zagranicznych. Odpływ zasobów ludzkich przyczynia się równocześnie do utraty dochodów podatkowych od osób w wieku najwyższej aktywności zawodowej, a wydatki na świadczenia dla osób starszych nie zmniejszą się [Rybiński 2006]. Stanowi za-

tem ograniczenie dla dochodów budżetowych państwa, ale i społeczności lokalnej. W konsekwencji następuje obniżenie potencjalnego PKB. Dla Polski szacunkowy skumulowany spadek potencjalnego PKB w horyzoncie 20-lecia 2006–2025 wyniesie ok. 45% PKB z 2005 roku [Barrell, Guillemineau, Liadze 2006, s. 55–56].

Należy także wskazać na istotne problemy metodyczne w pomiarze korzyści emigracji zarobkowej. Część ze wskazanych czynników ma trudny do bezpośredniej oceny charakter jakościowy (np. poprawa kapitału ludzkiego). Ponadto źródła korzyści i strat mają często ukryty wymiar – dotyczy to choćby transferów pieniężnych dokonywanych na ogół w formie bezpośredniej [Cieślińska 1997], zatem poza ewidencją. Takie wnioski wynikają także z pracy Jończego [2003], który wskazuje, że większość emigrantów przekazywała bezpośrednio zarobione pieniądze do kraju, przeznaczając je na bieżące wydatki rodziny, pokrycie kosztów utrzymania po powrocie do kraju bądź z myślą o kosztowniejszych zakupach w przyszłości. Nierzadko transfer następuje poprzez przekazanie rodzinie dóbr (a nie pieniędzy) – co z kolei pogłębia trudności pomiaru wpływu ich na gospodarkę lokalną [Leon-Ledesma, Piracha 2004].

#### 4. Oddziaływanie emigracji zarobkowej na lokalny rynek pracy

Jednym z podstawowych obszarów oddziaływania emigracji zarobkowej wskazywanym w literaturze przedmiotu są związki emigracji z lokalnym rynkiem pracy. Wśród wyjeżdżających w powiecie leżajskim dużą część stanowiły osoby bezrobotne (rys. 1), które na ogół pozostawały bez pracy przez dłuższy czas. W tym sensie były to osoby pozyskujące środki z pozapłacowych źródeł, częściowo z pomocy społecznej i zasiłków bezrobotnych lub od rodziny, stanowiące obciążenie dla systemu społecznego. Stanowiło to zatem szansę na dopływ dodatkowych środków finansowych do powiatu od emigrantów z ich dochodów z zagranicy. W tym można upatrywać jednej z istotnych korzyści dla gospodarki powiatu leżajskiego.



**Rys. 1.** Poziom bezrobocie wśród emigrantów przed wyjazdem za granicę (wartości bezwzględne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy.

**Tabela 1.** Relacje pomiędzy zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy a zawodem wyuczonym przez emigrantów

Zawód wyuczony emigrantów	Zapotrzebowanie na zawód na rynku pracy powiatu leżajskiego w latach					Bezrobotni w powiecie 2008	Liczba emigrantów posiadających dany zawód	
	2005	2006	2007	2008	2009		kobiety	mężczyźni
Mgr inż. mechanik	0	0	1	2	0	0	0	2
Mgr inż. automatyk	0	2	0	0	1	1	0	1
Mgr filozofii	0	0	0	0	0	1	1	0
Mgr inż. leśnictwa	0	0	0	0	0	0	0	1
Mgr filologii angielskiej	4	8	3	1	1	0	3	0
Mgr socjologii	0	0	0	0	0	4	1	1
Mgr administracji	0	0	0	0	0	29	0	1
Mgr zarządzania	0	0	0	0	0	8	1	4
Mgr pedagogiki	1	5	0	4	3	13	6	0
Mgr prawa	0	1	0	0	0	0	0	1
Nauczyciel geografii	0	0	0	2	0	2	1	0
Nauczyciel matematyki	0	0	0	1	0	5	1	0
Biotechnolog	0	0	0	0	0	0	1	0
Licencjat romanistyka	0	0	0	0	0	0	1	0
Nauczyciel WF	0	0	0	0	2	5	1	3
Wizażysta	0	0	0	0	0	0	1	0
Historyk sztuki	0	0	0	0	0	0	1	0
Pielęgniarka	5	11	3	1	4	7	3	0
Technik elektronik	4	5	3	3	4	37	1	4
Technik technologii żywności	0	0	0	2	0	50	2	1
Technik technologii chemicznej	0	0	1	0	0	16	1	1
Technik mechanik	2	2	0	2	0	145	0	3
Technik budownictwa	1	2	0	0	2	9	1	2
Technik ekonomista	12	5	0	1	0	84	4	0
Technik handlowiec	1	21	4	5	10	41	1	1
Technik technologii odzieży	0	0	0	0	0	17	2	0
Stolarz	55	62	52	34	5	21	0	3
Ślusarz/spawacz	56	72	9	10	4	240	0	22
Tokarz	4	18	4	0	0	26	0	9
Fotograf	2	0	0	0	2	1	0	1
Kierowca	29	27	36	46	28	11	0	1
Sprzedawca	115	214	51	200	196	229	1	0
Monter instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych	2	5	1	0	2	22	0	2
Piekarz	11	8	7	9	6	30	0	1
Murarz/tylnkarz	36	15	7	23	20	119	0	8
Mechanik	27	36	10	26	8	51	0	5
Monter instalacji wentylacyjnych i klimatyzacji	0	0	0	0	0	0	0	1
Krawiec	5	19	2	4	0	158	6	0
Ogrodnik	0	6	0	2	1	1	3	0
Kucharz	19	58	29	39	34	105	3	0
Kelner	12	19	8	9	14	11	3	0
Aparatowy procesów chemicznych	3	2	0	3	3	10	2	0
Bez zawodu	0	0	0	0	0	781	42	41

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy i danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Leżajsku.

Innym niezwykle ważnym elementem mającym wpływ na rynek pracy w powiecie jest zależność między zawodem wyuczonym emigrantów a popytem na te usługi na badanym rynku pracy. W tabeli 1 przedstawiono zawody wyuczone emigrantów i popyt na nie w powiecie w latach 2005–2009 na liczbę emigrantów posiadających dane wykształcenie w odniesieniu do liczby bezrobotnych. Ślusarze i spawacze to najliczniejsza grupa emigrantów. Stanowią oni 10% ankietowanych. W regionie istnieje duże zapotrzebowanie na tego rodzaju fachowców, jednakże ich liczba jako bezrobotnych poważnie przekracza liczbę oferowanych miejsc pracy. W roku 2008 popyt był na 10 wymienionych pracowników, a liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 240. Następnie tokarze, którzy stanowią 4% respondentów. W ostatnich latach nie ma zapotrzebowania na ludzi z tym wykształceniem. Kolejnym zawodem jest murarz – tynkarz, który stanowi 3,7% respondowanych emigrantów. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w 2008 roku w tym zawodzie to 119 osób, przy niewiele ponad 20 wolnych etatach dla tej grupy pracowniczej. Jedną z liczniejszych grup zawodowych wśród emigrantów stanowią absolwenci pedagogiki (stanowili 2,7% badanych). W powiecie popyt na ludzi z tym wykształceniem wynosił w roku 2008 zaledwie 4 osoby. Spośród zawodów wyuczonych pośród emigrantów tylko inżynierowie mechaniki i automatyki oraz kierowcy nie mieliby problemu ze znalezieniem zatrudnienia w badanych gminach. Ponadto w bardzo wysokim stopniu bezrobocie dotykało osoby bez zawodu (tab. 1).

Potwierdza to tezę, że wyjeżdżali przede wszystkim bezrobotni, posiadający podstawowe lub zasadnicze wykształcenie. Wśród osób z wyższym i średnim wykształceniem wyraźnie było to efektem niedostosowania struktury popytu i podaży na lokalnym rynku pracy, zatem było efektem utrzymującego się bezrobocia strukturalnego. Należałoby postawić tezę, że czynnik bezrobocia jest głównym motywem kształtującym emigrację (25% respondentów). Podobne wyniki badań wskazujące, że jednym z głównych czynników są strukturalne niedobory popytu na pracę, zwłaszcza nisko wykwalifikowaną siłę roboczą, i to niezależnie od poziomu bezrobocia, przedstawia m.in. Duszczyk [2005].

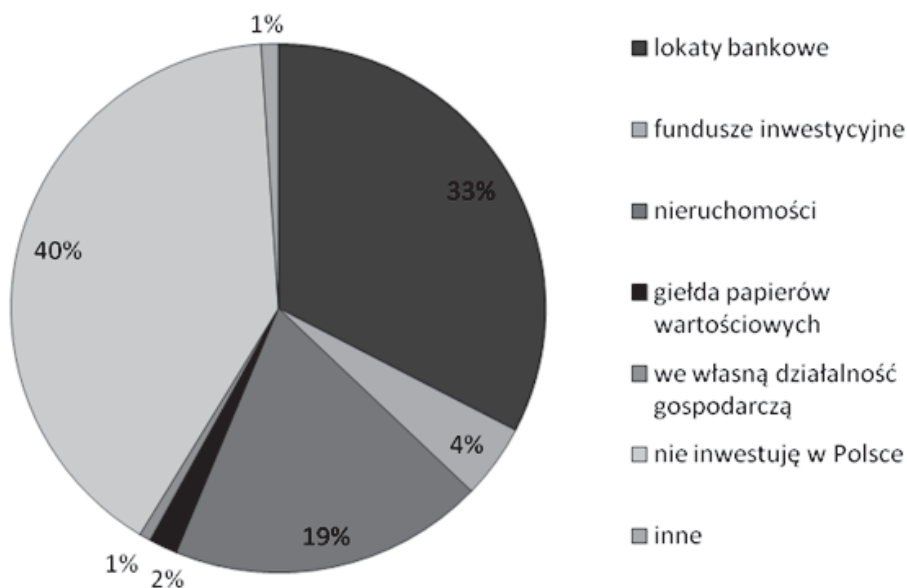
Drugim elementem wpływającym na wysoki poziom emigracji jest wskazany przez respondentów niski poziom zarobków w stosunku do tych, jakie można osiągnąć za granicą. Jednak należy uwzględnić fakt, że większość migrujących wyjechała w bardzo młodym wieku, zaraz po ukończeniu szkoły, i nie zdążyła poczuć fali bezrobocia, jaka ogarnęła badany powiat. Mowa tu o prawie 55% ankietowanych. Można jednoznacznie stwierdzić, że młodzi ludzie nastawieni są na jak najszybszy wyjazd za granicę, zaraz po ukończeniu najkrótszej drogi edukacji. Dotyczy to szczególnie męskiej populacji, wśród której jest najwięcej osób, które ukończyły wykształcenie na szkole zawodowej (43%). Kobiety zazwyczaj kończą edukację na poziomie liceum ogólnokształcącego (40,6%). Po czym mężczyźni wyjeżdżają i pracują na budowach, a kobiety jako szeroko pojęta pomoc domowa.

Można także zwrócić uwagę na często akcentowany fakt, że emigracja w pewnej części ma charakter czasowy, a powracający emigranci nabywają w trakcie swojej

pracy nowych umiejętności, które następnie przenoszą na lokalną gospodarkę. Przeprowadzone badania wykazały, że zdecydowana większość emigrantów pracowała zgodnie ze swoim zawodem, zatem nie można jej uznać za element likwidacji lokalnego bezrobocia strukturalnego (nie zdobywali nowych zawodów, pracując za granicą). Nie oznacza to oczywiście, że nie następowała poprawa jakościowa czynnika pracy, jednak nie były to znaczące zmiany strukturalne. Ponadto mimo wielu wcześniejszych deklaracji osoby te relatywnie rzadko wracały do kraju.

## 5. Transfery finansowe emigrantów

Drugie istotne powiązanie pomiędzy emigracją zarobkową a lokalnym rynkiem stanowią transfery środków finansowych przesyłanych przez emigrantów. Mogą one stanowić istotne ożywienie lokalnego popytu, pozwalającego zwiększyć dochody nie tylko rodzin emigrantów, ale także przedsiębiorców z danego obszaru. Pośrednio też oddziałują na wielkość zatrudnienia. Jest to jednak obszar trudny do uchwycenia ze względu na to, że dochody te są trudne do bezpośredniego oszacowania, a zatem ich efekty również trudno ocenić.

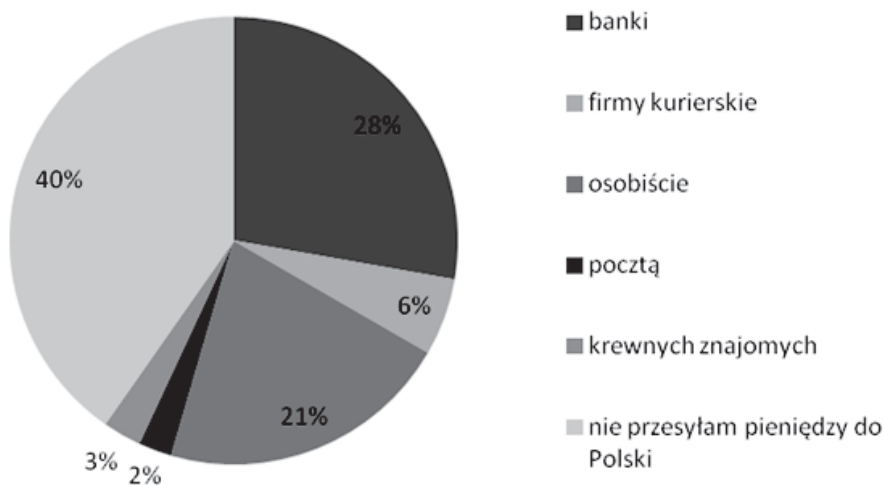


**Rys. 2.** W co inwestują emigranci środki finansowe zarobione za granicą?

Źródło: opracowanie własne.

Struktura wydatków emigrantów wskazuje, że największa część nie jest inwestowana w Polsce (40%), natomiast z pozostałych grup dominują te, które nie docierają

bezpośrednio do powiatu leżajskiego (39% – lokaty bankowe, fundusze inwestycyjne, giełda papierów wartościowych). Można oczywiście poszukiwać związków pośrednich, są one jednak zdecydowanie słabsze i trudne do dokładnego uchwycenia i oszacowania (np. poprzez kreację pieniądza w systemie bankowym i kredyty udzielane podmiotom z powiatu leżajskiego). Odnośnie do wydatków, które łączą się z sytuacją regionu, można wskazać przede wszystkim na inwestycje budowlane (19% – rys. 2). Ich znaczenie jest o tyle ważne, że te wydatki implikują kolejne grupy wydatków związanych z wyposażeniem i funkcjonowaniem substancji mieszkaniowej. Powstają zatem, trudne do bezpośredniej wyceny, efekty mnożnikowe w popycie zagregowanym, wpływające na lokalny rozwój.



**Rys. 3.** W jaki sposób emigranci przesyłają zarobione za granicą środki?

Źródło: opracowanie własne.

Jeżeli spojrzymy na sposób przesyłania zarobków przez emigrantów, to wyraźnie widoczne jest, że znaczna część z nich (40% – rys. 3) takich środków nie transferuje do kraju. Nie są one wykorzystywane dla gospodarki lokalnej. Trzeba jednocześnie zauważyć, że część tych osób, choć stanowiła ok. 22% populacji, nie zamierza wrócić do kraju. Dlatego też nie dokonuje transferów pieniędzy. Przedstawione wyniki badań wskazują, że wpływ środków finansowych emigrantów na zmiany w sytuacji powiatu jest ograniczony. Potwierdza to często stawianą tezę, że korzyści z emigracji odnosili przede wszystkim sami emigranci i w mniejszym stopniu ich rodziny [Kaczmarczyk 2007]. Jeżeli uwzględnilibyśmy efekty społeczne, to jak pokazują badania, efekt ten mógłby być jeszcze mniejszy lub nawet ujemny [Korczyńska 2003]. Przedstawione kanały transferu środków wskazują, że tylko część jest dokonywana w formie przekazów bankowych i nadal dominują pozostałe źródła (w ujęciu łącznym; czyli osobiście, poprzez krewnych oraz pocztą). Tym sa-



mym związek transferów pieniężnych z popytem na badanym rynku lokalnym jest trudny do uchwycenia.

## 6. Wnioski

Procesy globalizacji i integracji struktur gospodarczo-politycznych kształtują nowe warunki do rozwoju społeczności lokalnych. Niezwykle istotnym czynnikiem stały się zjawiska emigracji zarobkowej, których zarówno skala, jak i struktura oddziałują na możliwości rozwoju jednostek terytorialnych. Zaprezentowane wyniki badań wskazują, że bardzo istotnym czynnikiem staje się wyróżnienie horyzontu czasowego przedstawionych skutków procesów emigracji zarobkowej. Jeżeli zastosujemy perspektywę krótkookresową, to można dostrzec przewagę korzyści wynikających z procesu emigracji zarobkowej, zwłaszcza w sferze ekonomicznej, w powiecie leżajskim. W strukturze emigrantów dominują przede wszystkim osoby o niskim poziomie wykształcenia i doświadczenia zawodowego, często pozostające trwale bezrobotnymi (można zatem przyjąć, że utraciły już część walorów jako potencjalni pracownicy z tytułu degradacji kapitału ludzkiego). Emigracja zarobkowa obserwowana była w tych grupach zawodowych, które dotykał wysoki poziom bezrobocia. W tym sensie emigracja zarobkowa była reakcją na bezrobocie strukturalne i brak wyraźnych możliwości przekwalifikowania się. W konsekwencji pozwala zmniejszyć skalę i rozmiary tego zjawiska w powiecie leżajskim.

Dokonując oceny strumienia środków finansowych do powiatu leżajskiego napływających z transferów prywatnych od emigrantów, można zauważyć, że kluczowe znaczenie miały te pierwsze. Można zatem wskazać, że podstawowym obszarem oddziaływania emigracji zarobkowej były zmiany w zakresie popytu globalnego, wynikające ze zwiększenia dochodów rodzin emigrantów. Napływ tych środków nie przyczyniał się do pogłębiania deficytu w bilansie handlowym i koncentrował się przede wszystkim na produktach i usługach krajowych. W dużej mierze służyły powiększeniu substancji majątkowej, obejmującego budowę domów lub mieszkań. Jeżeli uzyskane wyniki zestawimy ze zmianami zachodzącymi na rynku pracy w wyniku oddziaływania emigracji zarobkowej, to wyraźnie widać, że to właśnie oddziaływanie na stronę popytową, a nie podaźową, miało kluczowe znaczenie w tym procesie. To właśnie zmiany na rynku dóbr i usług, a nie na rynku czynników produkcji, stanowiły główny transfer efektów tego procesu.

Należy jednak zwrócić uwagę na długookresowe efekty takich przemian. Następuje bowiem wyraźne zachwianie w strukturze demograficznej i społecznej. Wyznacznikami tego zjawiska są: starzenie się społeczeństwa i zmniejszenie populacji na analizowanym terenie. Dopływ dochodów z zagranicy w postaci transferów prywatnych nie stanowił bodźca do wzrostu przedsiębiorczości czy poprawy jakości kapitału ludzkiego. Obniżeniu uległ współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców powiatu leżajskiego, gdyż część członków rodzin emigrantów uzyskująca dochody z transferów prywatnych nie wykazywała chęci do poszukiwania pracy.

Oczywiście w bieżącej perspektywie prowadziło to do obniżenia stopy bezrobocia, zdejmując część zasobu pracy z rynku, jednak w dłuższym okresie jest to zjawisko niekorzystne. Utrwała się bowiem osłabienie aktywności gospodarczej. Zmieniła się także struktura zawodowa osób pozostających na rynku pracy (odpłynęły osoby o wykształceniu zawodowym i podstawowym). W konsekwencji wzrosły płace w zawodach wymagających niższego poziomu wykształcenia (np. pracowników budowlanych), co powodowało względne obniżenie poziomu płac dla grup o wyższym statusie wykształcenia. Nie było to jednak zjawisko przyjmujące znaczną skalę.

## Literatura

- Barrell R., Guillemineau C., Liadze I. [2006], *Migration in Europe*, “National Institute of Economic Review”, no. 198.
- Cieślińska B. [1997], *Małe miasto w procesie przemian w latach 1988–1994. Monografia socjologiczna Moniek*, Wydawnictwo Filii Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok.
- Duszczyk M. [2005], *Migracje – półtora roku po akcesji*, [w:] *Migracje – szansa czy zagrożenie?*, red. M. Boś-Karczewska, Polskie Forum Obywatelskie, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- Jończy R. [2003], *Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego. Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji*, Uniwersytet Opolski, Opole.
- Kabaj M. [2001], *Wpływ swobodnego przepływu osób na polski rynek pracy*, IPiSS, Warszawa.
- Kaczmarczyk P. [2005], *Migracje zarobkowe Polaków w dobie przemian*, WUW, Warszawa.
- Kaczmarczyk P. [2007], *Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura i potencjalne skutki dla rynku pracy*, Warszawa.
- Korczyńska J. [2003], *Sezonowe wyjazdy zarobkowe Polaków do Niemiec*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Leon-Ledesma M., Piracha M. [2004], *International migration and the role of remittances in Eastern Europe*, “International Migration”, no. 4.
- Pilch A. (red.) [1984], *Emigracja z ziem polskich w czasach nowożytnych i najnowszych (XVIII–XX w.)*, PWN, Warszawa.
- Rajkiewicz A. [1998], *Procesy migracji zarobkowej w Polsce*, [w:] *Współczesne dylematy zatrudnienia*, red. J. Orczyk, AE, Poznań.
- Rajkiewicz A. [2000], *Zewnętrzne migracje zarobkowe we współczesnej Polsce. Wybrane zagadnienia*, WSH-E/IPiSS, Włocławek–Warszawa.
- Rybiński K. [2006], *Debata: Robotnicy 2020 – wizja rynku i środowiska pracy w nadchodzących dekadach*, Gdańsk.
- Taylor J.E. [1997], *International-migrant remittances, savings, and development in migrantsending areas*, Department of Agricultural and Resource Economics, University of California, Davis.
- Werner H. [1996], *Temporary migration of Foreign Workers*, “IAB Labour Market Research Topics”, no. 18.

## **THE IMPACT OF ECONOMIC EMIGRANTS ON THE LOCAL ECONOMY IN LEŻAJSK COUNTY**

**Summary:** The study indicates the importance of emigration on selected aspects of the economic situation of the local market on the example of Leżajsk county. Attention was drawn to the transformation occurring on the labor market and the impact of financial transfers from emigrants. It is emphasized that the short-term effects were positive, since they had influence on the reduction of structural unemployment. In addition, transfers from emigrants allowed to improve the economic status of residents of the county. However, the long run, these positive effects seem to be very limited.

**Keywords:** economic emigration, labor market, money transfers.